

POSTANOWIENIE

Dnia 15 marca 2018 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Marta Romańska (przewodniczący)

SSN Władysław Pawlak

SSN Karol Weitz (sprawozdawca)

w sprawie ze skargi L. Z. działającego jako wykonawca testamentu A. U. i P. U.
wykonawcy testamentu H. U.

o wznowienie postępowania zakończonych prawomocnym wyrokiem Sądu
Okręgowego w N. z dnia 22 marca 2012 r., sygn. akt III Ca (...)

w sprawie z powództwa A. U., H. U., E. L., A. U.

przeciwko Skarbowi Państwa - Tatrzańskiemu Parkowi Narodowemu w Z. o
uzgodnienie treści księgi wieczystej

z rzeczywistym stanem prawnym,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 15 marca 2018 r.,

zażalenia skarżących na postanowienie Sądu Okręgowego w N.

z dnia 29 grudnia 2017 r., sygn. akt III Ca (...),

uchyla zaskarżone postanowienie.

UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 29 grudnia 2017 r. Sąd Okręgowy w N. odrzucił
wniesioną przez L. Z., wykonawcę testamentu A. U., i P. U., wykonawcę
testamentu H. U., skargę o wznowienie postępowania zakończonych
prawomocnym wyrokiem tego Sądu z dnia 22 marca 2012 r., sygn. akt III Ca (...), w
sprawie z powództwa A. U., H. U., E. L. i A. U. przeciwko Skarbowi Państwa -

Tatrzańskiemu Parkowi Narodowemu w Z. o uzgodnienie treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym. Wyrokiem z dnia 22 marca 2012 r. Sąd Okręgowy zmienił wyrok Sądu Rejonowego z dnia 16 marca 2010 r., sygn. akt I C (...), w ten sposób, że uzgodnił treść księgi wieczystej nr (...) z rzeczywistym stanem prawnym nakazując wyłączenie z niej działki ewidencyjnej nr 119 o powierzchni 0,6553 ha położonej w Z., obręb 147, do nowej księgi wieczystej i wpisanie w dziale II tej księgi jako współwłaścicieli powodów: A. U. w 1/6 części, E. L. w 1/6 części, H. U. w 1/3 części i A. U. w 1/3 części. Wyrokiem z dnia 22 marca 2012 r. Sąd Okręgowy oddalił także apelację powodów od wyroku Sądu Rejonowego z dnia 16 marca 2012 r. w części oddalającej powództwo o uzgodnienie księgi wieczystej w zakresie działki ewidencyjnej nr 120/11, położonej w Z., w obrębie 147.

W skardze o wznowienie postępowania złożonej w dniu 20 marca 2017 r., skarżący powołali się na podstawy wznowienia postępowania w postaci wykrycia okoliczności i środków dowodowych mogących mieć wpływ na wynik sprawy, z których nie mogli skorzystać w prawomocnie zakończonym postępowaniu (art. 403 § 2 k.p.c.), oraz oparcia wyroku na dokumencie podrobionym lub przerobionym (art. 403 § 1 pkt 1 k.p.c.). Jako wykryte dowody wskazali *Operat Urządzenia Lasów Dworskich S.*, wykonany w grudniu 1929 r. w S. przez Biuro techniczno-leśne i geometryczne inżyniera Z. K. w K. (dalej jako „Operat”), i *Plan urządzenia gospodarstwa leśnego dla lasów majątku „S.” na okres 1934/35-1943/44*, sporządzony w lutym 1935 r. w Kr. przez inżyniera J. K. i inżyniera A. M., zatwierdzony przez Wojewodę K. w dniu 1 sierpnia 1935 r. (dalej jako: „Plan”). Dowody te miały wskazywać na to, że działka nr 120/11 powstała z parcel katastralnych, z których żadna nie przekraczała 25 ha, i na to, że gospodarstwo leśne poprzednika prawnego powodów, J. U., przejęte na własność Skarbu Państwa w dniu 12 czerwca 1945 r. na mocy dekretu PKWN z dnia 12 grudnia 1944 r. o przejęciu niektórych lasów na własność Skarbu Państwa (Dz. U. Nr 15, poz. 82 ze zm.), było prowadzone tylko na części gruntów stanowiących działkę nr 120/11. Zarzut podrobienia lub przerobienia skarżący odnieśli z kolei do *Protokołu przejęcia majątku leśnego „J.” dawniej lasy dóbr „S.” będącego wyłączną własnością ob. J. U. na własność Skarbu Państwa* z dnia 12 czerwca 1945 r. (dalej jako: „Protokół”).

Powołując okoliczności stwierdzające zachowanie terminu do wniesienia skargi o wznowienie określonego w art. 407 § 1 k.p.c., skarżący podnieśli, że L. Z. dopiero w dniach 9 i 14 lutego 2017 r. uzyskał możliwość zapoznania się z częścią Operatu i Planu uzyskawszy pocztą elektroniczną zdjęcia stron zawartych w tych dokumentach. Dowiedział się wtedy również, że Operat i Plan znajdują się w posiadaniu Tatrzańskiego Parku Narodowego (dalej jako: „TPN”). Tymczasem TPN, wezwany przez sąd w toku postępowania zakończonych wyrokiem z dnia 22 marca 2012 r. do przedłożenia wszelkiej dokumentacji obrazującej inwentaryzację wykonaną w związku z przejmowaniem przez Skarb Państwa nieruchomości przejętych od J. U., przedstawił jedynie Protokół i w piśmie z dnia 3 października 2006 r. oświadczył, że nie posiada żadnych innych dokumentów. Natomiast w odniesieniu do Protokołu skarżący podnieśli, że w postępowaniu zakończonym wyrokiem z dnia 22 marca 2012 r. w aktach sprawy znajdował się jego egzemplarz z naniesionymi ręcznie dopiskami, które budzą wątpliwości w świetle treści Planu. Wiedzę w tych zakresie skarżący mogli powziąć dopiero po zapoznaniu się z Planem.

Sąd Okręgowy przyjął, że skarga o wznowienie nie jest oparta na ustawowej podstawie w rozumieniu art. 410 § 1 k.p.c. nie tylko wtedy, gdy powołana w niej podstawa została sformułowana w sposób nieodpowiadający ustawie, ale także wtedy, gdy wskazane w niej okoliczności wprowadzić dadzą się podciągnąć pod przewidzianą w ustawie podstawę wznowienia, ale podstawa ta w rzeczywistości nie występuje. Elementem podstawy w postaci wykrycia okoliczności faktycznych lub środków dowodowych (art. 403 § 2 k.p.c.) jest wymaganie, aby strona nie mogła z nich skorzystać w prawomocnie zakończonym postępowaniu. Skarżący nie spełnili tego wymagania, gdyż nie wykazali, że nie mogli powołać się na Operat i Plan, które znajdowały się w posiadaniu TPN, ani nie powołali przyczyn, z powodu których nie można było poszukiwać tych dokumentów u TPN wcześniej. W ocenie Sądu nie można uznać, że Operat i Plan zostały zatajone przez TPN, skoro wezwanie TPN przez sąd w toku postępowania zakończonych wyrokiem z dnia 22 marca 2012 r. o przedłożenie dokumentów dotyczyło jedynie inwentaryzacji dokonanej w związku z przejęciem nieruchomości przez Skarb Państwa w 1945 r.

Plan i Operat nie dotyczą takiej inwentaryzacji, chociaż Plan został powołany w Protokole.

Ponadto Sąd przyjął, że w odniesieniu do podstawy wskazanej w art. 403 § 2 k.p.c. skarżący nie dochowali terminu wniesienia skargi przewidzianego w art. 407 § 1 k.p.c. Skarżący wiedzieli już w toku postępowania zakończonych wyrokiem z dnia 22 marca 2012 r. o istnienie Planu, gdyż został on powołany w Protokole. Mimo to nie zgłosili wniosku o przeprowadzenie dowodu z tego dokumentu. Ponadto, w dniu 12 września 2016 r. L. Z. zwrócił się do TNP o nadesłanie mu Planu, co dowodzi, że miał on wiedzę o jego istnieniu i oceniał, iż może one mieć znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy. Oznacza to, że co najmniej od 12 września 2016 r. biegł już trzymiesięczny termin do wniesienia skargi o wznowienie opartej na tej podstawie i że w związku z tym upłynął on w dniu 12 grudnia 2016 r.

Odnosząc się do podstawy określonej w art. 403 § 1 pkt 1 k.p.c. Sąd wskazał, że także ta podstawa w okolicznościach sprawy nie została spełniona. Skarżący nie uprawdopodobnili, że Protokół został podrobiony lub przerobiony. Nie zwracał się do TPN o weryfikację Protokołu, jak również nie pozyskał prywatnej opinii biegłego z zakresu grafologii. Ponadto, powoływanie się przez skarżących na podrobienie lub przerobienie Protokołu jest spóźnione. Skarżący mieli dostęp do Protokołu w toku postępowania zakończonych wyrokiem z dnia 22 marca 2012 r. Nie zgłosili wtedy zarzutu jego podrobienia lub przerobienia, ani nie wykazali obecnie, że nie mogli tego uczynić. Ponadto, w ocenie Sądu Protokół nie stanowił podstawy wyroku z dnia 22 marca 2012 r., co także przesądza o braku podstawy wznowienia określonej w art. 403 § 1 pkt 1 k.p.c., skoro przepis ten wymaga, aby wyrok został oparty na dokumencie podrobionym lub przerobionym.

Kierując się przedstawionymi założeniami Sąd Okręgowy odrzucił skargę na podstawie art. 410 § 1 k.p.c.

Skarżący wnieśli zażalenie na postanowienie z dnia 29 grudnia 2017 r. Zarzucili naruszenie art. 403 § 1 pkt 1), art. 403 § 2, art. 407 § 1, art. 408, art. 410 § 1, art. 412 § 1 i 2, art. 233, art. 328 § 2 w związku z art. 406, art. 166, art. 167, art. 207 § 7 w związku z art. 207 § 2 oraz art. 359 § 1 w związku z art. 406 k.p.c. Wnieśli o uchylenie zaskarżonego postanowienia i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu w N. do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W okolicznościach sprawy kluczowe znaczenie mają zarzuty naruszenia art. 410 § 1 oraz art. 407 § 1 k.p.c., tj. zarzuty dotyczące przekroczenia granic kognicji sądu badającego, czy skarga o wznowienie oparta jest na ustawowej podstawie, oraz dochowania terminu do jej wniesienia.

W judykaturze i literaturze rozbieżności wywołuje kwestia, czy sąd badający dopuszczalność skargi o wznowienie (art. 410 § 1 k.p.c.) rozważa tylko, czy podana w skardze podstawa wznowienia odpowiada jednej z podstaw, które przewidziane są w kodeksie postępowania cywilnego (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 10 sierpnia 2007 r., III UZ 9/07, OSNP 2008, nr 19-20, poz. 303 i z dnia 25 listopada 2011 r., II CZ 86/11, niepubl., z dnia 12 maja 2016 r., IV CZ 25/16, nie publ.), czy też także to, czy podana w skardze podstawa wznowienia rzeczywiście istnieje (por. np. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 10 lutego 2006 r., I PZ 33/05, OSNP 2007, nr 3-4, poz. 48 i z dnia 20 maja 2011 r., III CO 5/11, OSNC 2012, Nr 2, poz. 21), przy czym nawet w ramach drugiego z tych zapatrywań podkreśla się, że odrzucenie skargi o wznowienie postępowania dlatego, że już z samego jej uzasadnienia wynika, iż przytoczona podstawa wznowienia nie występuje, jest możliwe tylko wtedy, gdy nie istnieją w tym względzie żadne wątpliwości (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 6 czerwca 2012 r., IV CZ 38/12, niepubl., z dnia 20 czerwca 2015 r., II CZ 93/14, niepubl.).

Należy przyjąć, że zadanie sądu, który ocenia, czy skarga o wznowienie jest oparta na ustawowej podstawie wznowienia (art. 410 § 1 k.p.c.), polega na tym, że ma on ocenić, czy podana w skardze podstawa jest w ogóle przewidziana w ustawie, i czy powołane przez skarżącego okoliczności faktyczne dadzą się zakwalifikować w sposób abstrakcyjny pod którąkolwiek z podstaw przewidzianych w ustawie, tj. czy wypełniają hipotezę którejkolwiek z norm opisujących ustawowe znamiona podstawy wznowienia. Badając, czy skarga jest oparta na ustawowej podstawie wznowienia, sąd bierze pod uwagę jedynie treść twierdzeń faktycznych zawartych w skardze i nie weryfikuje ich prawdziwości. Zakładając prawdziwość tych twierdzeń sąd sprawdza, czy mógłby dokonać ich subsumpcji pod hipotezę którejkolwiek z przewidzianych w ustawie podstaw wznowienia, co wiąże się

z istoty rzeczy z koniecznością dokonania wykładni hipotezy norm opisujących ustawowe podstawy wznowienia.

Rezultatem tych zabiegów powinno być ustalenie, wyłącznie na podstawie treści skargi, czy - przy założeniu prawdziwości twierdzeń faktycznych zawartych w jej uzasadnieniu - mogłaby ona być uzasadniona, czyli wznowienie postępowania mogłoby okazać się dopuszczalne, a nie to, czy w rzeczywistości istnieje powołana przez skarżącego podstawa wznowienia, czyli, czy wznowienie postępowania jest rzeczywiście dopuszczalne.

Oceniając, czy skarga skarżących została oparta na podstawie określonej w art. 403 § 2 k.p.c., Sąd rozważał kwestię, czy skarżący mogli skorzystać z dowodów w postaci Operatu i Planu w postępowaniu zakończonym wyrokiem z dnia 22 marca 2012 r. Trafnie Sąd przyjął, że wymaganie to jest elementem składowym podstawy wznowienia postępowania w postaci wykrycia okoliczności faktycznych lub środków dowodowych mogących mieć wpływ na wynik sprawy (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 10 lutego 1999 r., II CKN 807/98, nie publ., z dnia 8 czerwca 2010 r., II PZ 12/10, nie publ., z dnia 26 maja 2011 r., II UZ 11/11, nie publ.). Przyjęcie jednak przez Sąd, że skarżący tego wymagania nie spełnili, a tym samym ustalenie, że nie wystąpiła powołana przez nich podstawa wznowienia, oznaczało przesądzenie, że skarga o wznowienie jest bezzasadna, a nie niedopuszczalna. Skarżący twierdzili, że nie mogli powołać Operatu i Planu jako dowodów w postępowaniu zakończonym wyrokiem z dnia 22 marca 2012 r. Wskazywali, że istnienie Planu było im wiadome w toku postępowania zakończonego tym wyrokiem, ale nie wiedzieli, u kogo lub gdzie się on znajduje. Takie twierdzenie wypełniało omawianą podstawę wznowienia. O wykryciu środka dowodowego w rozumieniu art. 403 § 2 k.p.c. można mówić nie tylko wtedy, gdy strona wcześniej nie wiedziała o jego istnieniu, ale także wówczas, gdy o nim wiedziała, ale nie miała wiedzy o tym, gdzie się on znajduje, wobec czego nie mogła złożyć wniosku o jego przeprowadzenie (por. orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 10 listopada 1938 r., C.II. 905/38, Nowa Palestra 1939, nr 3, s. 135, postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 16 lutego 2017 r., II PZ 28/16, nie publ.). W związku z tym oparcie skargi o wznowienie na podstawie określonej w art. 403 § 2 k.p.c. polega na tym, że trzeba przedstawić twierdzenie co do tego, że stronie

nie było wiadome istnienie środka dowodowego względnie nie było jej wiadome, gdzie się on znajduje. Badanie prawdziwości tego twierdzenia nie mieści się w ocenie, czy skarga jest dopuszczalna jako oparta na ustawowej podstawie, tj. w tym wypadku na podstawie określonej w art. 403 § 2 k.p.c., lecz w ocenie jej zasadności, tj. istnienia podstawy wznowienia.

Rozpatrując z kolei kwestię, czy skarżący oparli skargę o wznowienie na podstawie określonej w art. 403 § 1 pkt 1 k.p.c., Sąd Okręgowy podkreślił, że skarżący nie uprawdopodobnili nawet twierdzenia, iż Protokół ma być podrobiony lub przerobiony. Konstatacja ta jest wyrazem założenia, że twierdzenie skarżących co do podrobienia lub przerobienia Protokołu nie jest prawdziwe. Oznacza to poddanie tego twierdzenia weryfikacji pod kątem jego prawdziwości, a nie jego badanie pod kątem tego, czy wypełnia ono ustawowe znamię podstawy wznowienia określonej w art. 403 § 1 pkt 1 k.p.c. Taka weryfikacja należy jednak do oceny zasadności skargi, a nie do oceny, czy jest ona dopuszczalna jako oparta na podstawie określonej w art. 403 § 1 pkt 1 k.p.c. Podobnie ocenić należy dalsze stwierdzenie Sądu, że - wbrew twierdzeniom skarżących - wyrok z dnia 22 marca 2012 r. nie został oparty (także) na dowodzie w postaci Protokołu. W tym zakresie ocena, czy skarżący oparli skargę na omawianej podstawie wznowienia, dotyczyć może jedynie ustalenia, czy zawarli w skardze twierdzenie o związku przyczynowym między treścią wyroku a Protokołem, który miał być podrobiony lub przerobiony, a nie rzeczywistego przesądzenia co do istnienia tego związku. Ubocznie można jedynie zauważyć, że Protokół stanowił jeden z podstawowych dowodów powoływanych w uzasadnieniu wyroku z dnia 22 marca 2012 r., co powoduje, że wymaga starannej oceny kwestia, czy wyrok ten jest oparty (także) na tym dokumencie.

Odrębnie należy odnieść się do zagadnienia, czy dopuszczalność skargi o wznowienie opartej na podstawie określonej w art. 403 § 1 pkt 1 k.p.c. jest wykluczona w sytuacji, w której skarżący mógł w prawomocnie zakończonym postępowaniu podnieść zarzut podrobienia lub przerobienia dokumentu, na którym został oparty wyrok, ale tego zaniechał. Tego rodzaju ograniczenie dopuszczalności skargi o wznowienie opartej na omawianej podstawie, mające być wyrazem jej subsydiarności, bywa niekiedy przyjmowane w judykaturze

(por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 16 maja 2008 r., III CZ 20/08, nie publ.). Ograniczenie to nie ma jednak - inaczej niż w wypadku niektórych przyczyn nieważności jako podstaw wznowienia (art. 401 pkt 1 lub 2 k.p.c.) - uzasadnienia normatywnego, gdyż art. 403 § 1 pkt 1 k.p.c. w ogóle o nim nie wspomina.

W odniesieniu do obu podstaw wznowienia powołanych przez skarżących Sąd Okręgowy naruszył więc art. 410 § 1 k.p.c., przekraczając granice kognicji, jakie są określone w tym przepisie dla oceny, czy skarga o wznowienie została oparta na ustawowej podstawie.

Przechodząc do oceny zarzutu naruszenia art. 407 § 1 k.p.c. wskazać należy, że zgodnie z tym przepisem - w wypadku oparcia skargi na podstawie w postaci wykrycia okoliczności faktycznych lub środków dowodowych mogących mieć wpływ na wynik sprawy (art. 403 § 2 k.p.c.) - powinna ona zostać wniesiona w terminie trzech miesięcy od dnia, w którym strona dowiedziała się o tej podstawie wznowienia. Judykatura przyjmuje, że w przypadku, gdy podstawą skargi o wznowienie jest wykrycie takiego środka dowodowego, który mógłby mieć wpływ na wynik sprawy, a z którego strona nie mogła skorzystać w poprzednim postępowaniu (art. 403 § 2 k.p.c.), dla ustalenia początku biegu terminu określonego w art. 407 § 1 k.p.c. istotna jest chwila, w której strona dowiedziała się o tym środku i mogła ocenić jego możliwy wpływ na wynik sprawy (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 25 stycznia 1967 r., II CZ 128/66, OSPiKA 1968 r., Nr 9, poz. 198, z dnia 13 lutego 2015 r., II CZ 95/14, nie publ., z dnia 2 lutego 2017 r., I CZ 13/17, nie publ.). Dowiedzenie się ponadto musi być tego rodzaju, aby strona mogła skorzystać z wykrytego środka dowodowego, tj. wystąpić z odpowiednim wnioskiem dowodowym (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 2 lutego 2017 r., I CZ 13/17, nie publ.), jak również musi być wiarygodne, tj. konieczne jest, aby wiedza strony o środku dowodowym była pewna lub przynajmniej prawdopodobna (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 25 stycznia 1967 r., II CZ 128/66, OSPiKA 1968 r., Nr 9, poz. 198).

W okolicznościach sprawy skarżący wiedzieli wprowadzić w toku postępowania zakończonych wyrokiem z dnia 22 marca 2012 r. o istnieniu Planu, gdyż był on powołany w Protokole. Nie wiedzieli jednak, kto jest w jego posiadaniu i nie znali jego treści. Dowiedzieli się o tym w sposób pewny dopiero po tym, jak L.

Z. w dniach w dniach 9 i 14 lutego 2017 r. uzyskał pocztą elektroniczną zdjęcia części stron Operatu i Planu. Od tej chwili zaczął więc biec termin do wniesienia skargi o wznowienia opartej na wykryciu tych środków dowodowych, gdyż dopiero wtedy skarżący mogli ocenić możliwy wpływ Operatu i Planu jako środków dowodowych na wynik sprawy zakończonej wyrokiem z dnia 22 marca 2012 r. i zarazem realnie z nich skorzystać. Bez znaczenia jest przy tym fakt, że L. Z. już w dniu 12 września 2016 r. zwracał się do pracownicy TPN o udostępnienie Planu. Nie ma ustaleń, które potwierdzałyby, że wtedy go otrzymał.

Zarzut naruszenia art. 407 § 1 k.p.c. jest więc również uzasadniony.

Z tych względów, na podstawie art. 398¹⁵ § 1 w związku z art. 394¹ § 3 i art. 406 oraz art. 108 § 2 w związku z art. 398²¹, art. 394¹ § 3 i art. 406 k.p.c., Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji.

jw

r.g.